GENÉZA TEÓRIE EKONOMICKEJ NEROVNOVÁHY A JEJ MIESTO V SYSTÉME MAKROEKONOMICKÝCH TEÓRIÍ

Magdaléna Prívarová, Národohospodárska fakulta, Ekonomická univerzita v Bratislave

1. Úvod

V 70. a 80. rokoch 20. storočia bol vývoj makroekonómie do značnej miery poznamenaný vznikom a rozvojom teórie ekonomickej nerovnováhy. A nie je to náhodné. Spomalenie temp ekonomickeho rastu, zvyšujúca sa miera nezamestnanosti a stagflácia boli javmi, ktoré sa objavili v mnohých ekonomicky vyspelých krajinách. Tieto negatívne javy odhalili limity modelu IS-LM (tzv. prvej syntézy dvoch hlavných prúdov ekonómie), ako aj hospodársko-politických odporúčaní, ktoré z neho vyplývali.

A práve v týchto spoločensko-ekonomických podmienkach sa konštituuje teória ekonomickej nerovnováhy. Ide o prúd ekonomickeho myslenia, ktorý sa pokúša o novú syntézu neoklasickej a keynesovskej teórie, o tzv. druhú syntézu. Modely, ktoré sa v rámci neho konštruujú, dostali v ekonomickej literatúre viacero prívlastkov. Môžeme sa preto stretnúť s takýmto ich označením:

- modely newalrasovskej rovnováhy
- modely teórie nerovnováhy
- modely rovnováhy s fixnými cenami
- modely dočasnej rovnováhy. Všetky tieto názvy sú synonymami, pričom každé z nich zdôrazňuje určitú črtu, ktorá ich oddeľuje od neoklasickej teórie všeobecnej ekonomickej rovnováhy.¹ Východiskovým bodom teórie ekonomickej nerovno-

1 Podľa predstaviteľov teórie ekonomickej nerovnováhy je walrasovská koncepcia rovnováhy z hľadiska logického úplne bezchybná. Predstavuje však iba čisto abstraktné znázornenie ideálneho hospodárstva, diametrálne odlišného od konkrétnej ekonomickej reality. Je založená na existencii aukcionára, ktorý okamžite a bezplatne poskytuje všetkým účastníkom trhu potrebné informácie o požadovaných a ponúkaných množstvách a cenách na všetkých trhoch. K tomu, aby subjekt prijal určité rozhodnutie, potrebuje poznať informácie o systéme cien. Poskytne mu ich aukcionár. Systém informácií je teda úplne centralizovaný. Okrem toho, aukcionár svojou činnosťou zabezpečuje aj udržiavanie rovnováhy na trhu: ak sa na trhu objaví prebytočný dopyt alebo prebytočná ponuka, eliminuje ich ešte pred uskutočnením výmen (tzv. proces tápania). V skutočnosti je ale existencia aukcionára iba fikciou, preto treba pripustiť, že transakcie sa uskutočňujú aj mimo rovnováhu.

váhy sa stáva komplexný model určenia produktu a zamestnanosti v ekonomike v stave recesie, ktorý skonštruovali R. Barro a H. Grossman (Barro a Grossman, 1971).

Barrov a Grossmanov model predstavuje v skutočnosti syntézu dvoch komplementárnych analýz, ktoré uskutočnili D. Patinkin a R. W. Clower ešte v polovici 60. rokov 20. storočia.² V tejto súvislosti treba podotknúť, že uvedené analýzy odhalili teoretické slabiny modelu IS-LM, a to v čase, keď ešte nikto nespochybňoval účinnosť keynesovskej hospodárskej politiky.

1.1 Patinkinova analýza

Patinkin vo svojej analýze opisuje ekonomiku, ktorá sa spočiatku nachádza v stave rovnováhy pri plnej zamestnanosti. Potom z nejakých príčin dôjde k poklesu dopytu na trhu statkov. Firmy nedokážu predáť všetky statky, ktoré vyprodukovali a preto majú problém s peňažnou hotovosťou. Druhou stránkou previsu ponuky na trhu statkov je teda previs dopytu na peňažnom trhu.

Uvedené zníženie dopytu na trhu statkov bude, podľa Patinkina, stimulovať korigujúce sily – t.j. pokles cien a následne rast požadovaného množstva na trhu statkov. Patinkin si však uvedomuje, že toto prispôsobenie môže byť pomalé a preto by bolo nereálne domnievať sa, že firmy budú udržiavať objem výroby a zamestnanosti na nezmenenej úrovni. Takto vznikne na trhu práce nedobrovoľná nezamestnanosť.

Opísanú situáciu by keynesovci považovali za stav makroekonomickej rovnováhy pri nevyužitých výrobných zdrojoch. Navyše by ju pokladali za stabilnú a to v tom zmysle, že bez štátnych zásahov by dochádzalo k jej neustálej reprodukcii. Podľa Patinkina je táto situácia nerovnovážna, pretože súčasne existujú tak nevyužitá výrobná kapacita ako aj prebytočná ponuka práce, čo bude tlačiť ceny produkcie aj mzdovú sadzbu smerom nadol.

Clower ich nazýva „bežnými“ transakciami. Ekonomika, v ktorej existujú nerovnovážne trhy je nutne peňažnou ekonomikou. Ak sa totiž výmeny uskutočňujú mimo Ak sa totiž výmeny uskutočňujú mimo rovnováhu, t.j. ak sa objavuje odchýlka medzi tým, čo je želané a tým, čo je realizované, potom subjekty musia nutne disponovať transakčnými peňažnými hotovosťami. Tým, že peniaze umožňujú uskutočňovať „bežné“ transakcie, zároveň vytvárajú prekážku absorpcie nerovnováh, t.j. de facto prekážku realizácie rovnováhy.

2. Významným bolo v tejto súvislosti aj dielo Axela Leijonhufvuda (Leijonhufvud, 1968). Snaží sa v ňom dokázať, že neoklasicko-keynesovská syntéza predstavuje chybnú interpretáciu Keynesa, preto keynesovskú teóriu nemožno zamieňať s modelom IS-LM. Jeho ústrednou myšlienkou je, že Keynes vyvrátil neoklasický postulát, podľa ktorého cenový mechanizmus plní v krátkom období dokonale svoju informačnú funkciu. Keynes analyzuje správanie sa ekonomických subjektov vo svete neistoty a nedokonalých informácií. Leijonhufvud prirovnáva walrasovský systém k mechanickému systému newtonovského typu a odmieta aplikovať neoklasickú teóriu výroby „na svet, v ktorom sú ľudské bytosti stále viac a viac zahŕňané do procesu tvorby, prenosu a spracovania informácií a nie do úloh manufaktúrne výroby smithovského typu“ (str. 396). Keynesovu víziu prirovnáva ku kybernetike, ktorá sa, žiaľ, zrodila trochu neskoro na to, aby analytikom umožnila demonštrovať prínos Všeobecnej teórie v plnom rozsahu. Za zmienku stojí, že sám Leijonhufvud vytvoril, neskôr, prvé výpočtové stredisko pre ekonomický výskum.

Patinkin teda svojou analýzou upozorňuje na to, že proces prispôsobenia je zdĺhavý a preto dochádza k prenosu nerovnováh (z trhu statkov na trh práce), ktorý je dôsledkom pôsobenia efektu prelievania (spillover effect). Pri jeho konkretizácii sa však Patinkin dostáva do problémov: napriek tomu, že súvislos medzi objemom produkcie a dopytom po práci je úplne evidentná, v neoklasickej ekonómii sa neobjavuje a to z простého dôvodu: v tejto teoretickej koncepcii je totiž funkcia dopytu po práci súčasťou riešenia problému maximalizácie zisku, pričom sa vychádza z predpokladu, že firma bude môcť predávať na trhu všetku svoju produkciu. Z tohto dôvodu je jedinou premennou funkcie dopytu po práci reálna mzdová sadzba. Pritom sa vychádza z hypotézy, že reálna mzdová sadzba sa rovná hraničnej produktivite práce. Ak by tomu tak bolo, potom by cyklické výkyvy v požadovanom množstve práce viedli ku proticyklickej zmene reálnej mzdovej sadzby. Inými slovami, v obdobiach recesie by sa mala reálna mzdová sadzba zvyšovať, čo je očividne v rozpore s ekonomickou realitou.

Patinkinova analýza prezentuje situáciu, kde prebytočná ponuka na trhu statkov núti firmy k tomu, aby požadovali také množstvo práce, ktoré je nižšie ako to, ktoré je dané tradičnou krivkou dopytu po práci. Táto analýza teda dokazuje, že v makroekonomickom modeli nemusí byť nezamestnanosť nutne previazaná s reálnou mzdovou sadzbou.

Tým, že Patinkinova teória obsahuje iba kauzalitu vychádzajúcu z prebytočnej ponuky na trhu statkov k prebytočnej ponuke na trhu práce, predstavuje len čiastkový model ekonomickej nerovnováhy. Konštrukcia všeobecného modelu ekonomickej nerovnováhy predpokladá, aby sa bral do úvahy aj vplyv prebytočnej ponuky práce na prebytočnú ponuku statkov. R. W. Clower vo svojom článku (Clower, 1965) kladie dôraz práve na túto súvislosť.

1.2 Clowerova analýza

Clower vo svojej analýze vychádza z predpokladu racionálneho správania sa ekonomických subjektov v zmysle neoklasickej ekonomickej teórie. Odmietajú však myšlienku dokonalkej flexibility cien, ktorá umožňuje okamžité nastolovanie rovnováhy na všetkých trhoch, pretože hypotézu walrasovského aukcionára a teda aj proces tápania (tâtonnement) považuje za fikciu, ktorá v realite (s výnimkou burzy a trhov surovín) prakticky neexistuje. Inými slovami, Clower predpokladá, že v reálnom ekonomickom živote sa výmeny uskutočňujú za fixné ceny, ktoré sú s najväčšou pravdepodobnosťou nerovnovážnymi cenami, t.j. takými, pri ktorých sa ponúkané a požadované množstvá nevyrovnávajú. Prispôsobenie sa uskutočňuje množstvami a nie cenou. V tomto prípade však nemôžu byť uspokojené všetky subjekty trhu (viď obrázok 1).

Obrázok 1

Pravidlo kratšej strany trhu

Zdroj: J.-P. Benassy: *Macroéconomie et théorie du déséquilibre*, Bordas, Paris 1984, str. 4.

Trh teda predstavuje mechanizmus určenia vymieňaných množstiev pri danej cene. Ak je cena P_1 vyššia ako rovnovážna, potom skutočne vymieňaným množstvom je požadované množstvo Q_{D1} . Ak je cena P_2 nižšia ako rovnovážna cena P_E , potom je vymieňané množstvo Q_{S2} . Výmeny sa uskutočňujú pri obmedzení. V oboch prípadoch teda platí, že skutočne vymieňané množstvo predstavuje menšiu z hodnôt Q_D a Q_S (tzv. pravidlo kratšej strany trhu). Krivky dopytu a ponuky sú reálnymi len sčasti (čas DES'). Čas prislúchajúca SED' je virtuálna: vyjadruje síce závislosť medzi množstvom a cenou, nemôže sa však konkretizovať výmenou.

Pri výmenách uskutočňovaných za nerovnovážne ceny nemôžu byť teda uspokojení všetci účastníci trhu. Tie ekonomické subjekty, ktoré nemôžu na danom trhu predať alebo kúpiť také množstvo statkov aké si želajú, sú vystavené dôchodkovým obmedzeniam. Z tohto dôvodu Clower vo svojej analýze rozlišuje skutočné a zamýšľané veličiny.

Zamýšľané ponuky a dopyty predstavujú množstvá, ktoré ekonomický subjekt požaduje alebo ponúka, ak pri danej cene nie je vystavený žiadnemu obmedzeniu v množstve. Skutočné ponuky alebo dopyty predstavujú množstvá, ktoré ekonomický subjekt požaduje alebo ponúka, ak pri danej cene pociťuje obmedzenie v množstve. Tieto obmedzenia nútia ekonomické subjekty k tomu, aby prehodnotili svoje zámery

(ide o tzv. duálne rozhodnutia),¹ čím zároveň dochádza k prenosu nerovnováh z jedného trhu na iný trh.

Clower vo svojej analýze vychádza z predpokladu, že spotrebiteľ má určitú počiatočnú úroveň bohatstva, ku ktorej pripočítava svoj bežný dôchodok získaný na trhu práce. Uvedenú sumu peňazí môže domácnosť spotrebovať celú v priebehu daného obdobia (C_1) alebo neskôr (C_2). Všetky možné kombinácie C_1 a C_2 sú vyjadrené pomocou priamky medzičasového rozpočtového obmedzenia.

Clower pritom porovnáva dve rozdielne situácie. Prvá sa vyznačuje tým, že spotrebiteľ predal zamýšľané množstvo práce. Pre druhú situáciu je príznačné, že spotrebiteľovi sa podarilo predáť prácu v menšom množstve ako mal v úmysle a preto v porovnaní s predchádzajúcou situáciou sú jeho dôchodok ako aj bežná spotreba nižšie. Uvedená analýza vedie jej autora k záveru, že nedobrovoľná nezamestnanosť vyvoláva nedostatočný efektívny dopyt.

Patinkin a Clower teda svojimi analýzami spochybnili síce model IS-LM, ale ešte nevytvorili nový teoretický systém. Až R. Barro a H. Grossman neskôr tieto myšlienky rozvinuli vo svojom všeobecnom modeli ekonomickej nerovnováhy (Barro a Grossman, 1971).

2. Barrov a Grossmanov model ekonomickej nerovnováhy

2.1 Východiskové hypotézy modelu

Ide o dvojsektorový model ekonomiky (domácnosti a firmy) s tromi trhmi (trh statkov, práce a peňazí). Práca je jediný input. Uvažovaná ekonomika produkuje len spotrebné statky. Peniaze plnia všetky svoje funkcie. Ich množstvo je dané exogénne a v priebehu analýzy je konštantné. Ekonomické subjekty disponujú určitou počiatočnou zásobou peňazí. Metóda analýzy je založená na tom, že ceny a mzdy sa považujú za dané veličiny a z nich sa odvodzuje úroveň dôchodkov a zamestnanosti. Jedná sa teda o model s fixnými cenami.

Model pozostáva z analýzy trhu práce, spotreby a dvoch typov nerovnováh.

Analýza trhu práce

Barro a Grossman robia najprv deskripciu správania sa firmy, ktorá musí čeliť len jedinému obmedzeniu a tým je jej produkčná funkcia. Inými slovami, uvažujú, že daná firma môže za reálnu mzdovú sadzbu w kúpiť všetku prácu, ktorú potrebuje a zároveň môže predáť za cenu P všetku svoju produkciu. Jej cieľom je maximalizácia zisku. Uvedené skutočnosti nadobúdajú v modeli nasledovnú formalizovanú podobu:

1 Duálne rozhodovanie znamená, že rozhodovací proces sa skladá z dvoch etáp. Prvá etapa je walrasovského typu. Určuje virtuálne alebo zamýšľané dopyty a ponuky. Druhá etapa berie do úvahy kvantitatívne obmedzenia, na ktoré narážajú výmeny na nerovnovážnych trhoch. Vedie k stanoveniu skutočných dopytov a ponúk. V tejto etape už rozhodnutia subjektov nezávisia len od cien, ale aj od množstiev, prostredníctvom ktorých sa prejavujú obmedzenia.

Produkčná funkcia firmy má tvar:

$$y = f(N) \quad (1)$$

kde y = reálny produkt, N = práca. Dopyt po práci (N_d) je funkciou reálnej mzdy (w):

$$N_d = N_d(w) \quad (2)$$

Funkcia ponuky statkov y_s má tvar:

$$y_s = f(N_d) \quad (3)$$

pretože zamestnanosť sa rovná dopytu po práci. A napokon reálne zisky firmy (π) sú:

$$\pi = y_s - wN_d \quad (4)$$

V prvej etape analýzy trhu práce Barro a Grossman teda uvažujú, že dopyt po statkoch sa rovná ich ponuke a preto skutočný dopyt po práci je rovný zamýšľanému dopytu (viď obrázok 2). Reálna mzda je w_E a domácnosti sa nachádzajú na svojej krivke ponuky práce.

Obrázok 2

Trh práce v modeli Barra a Grossmana

Zdroj: R. Barro: Le modèle de l'offre globale / de la demande globale. Journal économique oriental, 1994, s. 2

V ďalšej etape analýzy sa predpokladá, že dopyt po statkoch sa zníži a ceny sa neprispôbia. Skutočný dopyt po práci bude preto nižší ako zamýšľaný dopyt. Pri rovnovážnej mzdovej sadzbe (w_E) existuje prebytočná ponuka práce (BE), ktorá predstavuje nedobrovoľnú nezamestnanosť.

Ak sa reálna mzdová sadzba zníži až na úroveň w_C , nedobrovoľná nezamestnanosť zanikne, pretože pracovníci sa nachádzajú na svojej krivke ponuky práce. Stav plnej

zamestnanosti sa však nedosiahne, pretože objem zamestnanosti nevzrástol. Udržiava sa stále na úrovni N_1 , takže dochádza iba k substitúcii nedobrovoľnej nezamestnanosti dobrovoľnou nezamestnanosťou. V uvedenej situácii je totiž hraničná produktivita práce vyššia ako reálna mzdová sadzba a preto jej pokles z úrovne w_E na úroveň w_C nemôže obnoviť plnú zamestnanosť. Táto sa môže docieľiť len rastom dopytu po statkoch.

Z obrázku 2 je tiež zrejmé, že ak je reálna mzdová sadzba vyššia ako rovnovážna (napríklad w_A), potom nastolenie rovnováhy na trhu práce nemožno dosiahnuť rastom dopytu po statkoch, pretože tento nevyvoláva zníženie reálnej mzdovej sadzby. Jedná sa o klasickú formu nedobrovoľnej nezamestnanosti.

Analyza spotreby

Druhú časť Barrovho a Grossmanovho modelu predstavuje analýza správania sa domácností. V prvej etape analýzy uvažujú opäť s hypotézou, že reprezentatívna domácnosť je vystavená len rozpočtovému obmedzeniu, takže na trhu práce môže predáť všetku prácu, ktorú ponúka a na trhu statkov môže kúpiť všetky statky, po ktorých má dopyt. Jej účelová funkcia bude mať teda tvar:

$$\text{Max } U = U(N_s, y_d, M_d/P) \quad (5)$$

pri obmedzení:

$$+ wN + M'/P = y + M/P, \quad (6)$$

kde N_s = zamýšľaná ponuka práce

y_d = zamýšľaný dopyt po statkoch

M_d/P = zamýšľaný dopyt po reálnych peňažných hotovostiach

M'/P = počiatočná reálna peňažná hotovosť.

Tak zamýšľaná ponuka práce (N_s) ako aj zamýšľaný dopyt po statkoch (y_d) sú funkciami reálnej mzdovej sadzby (w), mimopracovného príjmu domácnosti vo forme zisku z vlastníctva firmy (π) a reálnej hodnoty počiatočných peňažných hotovostí (M'/P). Kvôli zjednodušeniu však Barro a Grossman v prípade zamýšľanej ponuky práce uvažujú len s jej jediným determinantom a tým je reálna mzdová sadzba. Čiže:

$$N_s = N_s(w) \quad (7)$$

Dopyt po statkoch a dopyt po peňažných hotovostiach sú však funkciou reálnej mzdovej sadzby, reálnej hodnoty počiatočných peňažných hotovostí a mimopracovného príjmu domácnosti vo forme zisku z vlastníctva firmy:

$$y_d = y_d(w, M'/P, \pi) \quad (8)$$

$$M_d/P = m_d(w, M'/P, \pi). \quad (9)$$

Druhá etapa analýzy spotreby je spojená s hypotézou existencie prebytočnej ponuky na trhu práce. V tejto súvislosti Clower stavia proti zamýšľaným ponukám a dopytom, ponuky a dopyty skutočné. Tieto označuje, na rozdiel od zamýšľaných, indexom $*$. Keďže

domácnosť nie je schopná predáť celé množstvo práce, ktoré ponúka (N_s), ale len to, ktoré sa rovná dopytu po práci (N_d), jej skutočný dôchodok dosiahne len $y_d + wN_d$.

Tak funkcia skutočného dopytu po spotrebných statkoch (y_d^*) ako aj funkcia skutočného dopytu po reálnych peňažných hotovostiach (M_d^*/P) majú v Barrovom a Grossmanovom modeli keynesovskú podobu. Znamená to, že závisia od reálneho dôchodku a od reálnej hodnoty počiatočných peňažných hotovostí a nie od mzdovej sadzby.

A napokon, v dôsledku toho, že skutočne realizované množstvo práce je menšie ako jej ponuka ($N < N_s$), tak skutočný dopyt po statkoch je nižší ako zamýšľaný dopyt. Analogicky platí, že skutočný dopyt po reálnych peňažných hotovostiach je nižší ako zamýšľaný dopyt.

Druhá etapa analýzy spotreby má teda nasledovnú modelovú podobu:

ak $N_s > N_d$, potom:

$$N = N_d$$

Účelová funkcia domácnosti:

$$\text{Max } U = U(N, y, M/P)$$

pri obmedzení:

$$+ wN_d + M'/P = y + M/P$$

Skutočný dopyt po statkoch:

$$y_d^* = y_d^*(y_d + wN_d, M'/P)$$

Skutočný dopyt po peniazoch:

$$M_d^*/P = m_d^*(y_d + wN_d, M'/P)$$

A keďže $N < N_s$, potom platí:

$$y_d^* < y_d$$

$$M_d^*/P < M_d/P.$$

Analýza stavu prebytočného dopytu na trhu statkov aj na trhu práce

Predchádzajúca časť modelu sa sústreďovala na prípad, kedy existuje prebytok ponuky tak na trhu statkov ako aj na trhu práce. Barro a Grossman však svoju úvahu rozširujú aj na prípad, kedy existuje na obidvoch trhoch prebytočný dopyt. Inými slovami, ide o situáciu, kedy firmy nenachádzajú na trhu práce dostatočný počet pracovníkov a zároveň domácnosti si nemôžu kúpiť také množstvo statkov, aké by chceli.

Barro a Grossman analyzujú najprv správanie sa firmy, ktorá je vystavená obmedzeniu na trhu práce. Jedná sa teda o situáciu, kedy je reálna mzdová sadzba nižšia ako je jej rovnovážna úroveň. Keďže je dopyt po práci vyšší ako je jej ponuka, potom skutočný objem zamestnanosti je určený objemom ponuky práce. Formalizovaným spôsobom môžeme napísať, že firma maximalizuje svoj zisk:

$$\max \quad = y - f(N) \quad (10)$$

pričom $y = f(N)$ a $N = N_s$.

V druhej etape analýzy stavu prebytku na obidvoch trhoch sa Barro s Grossmanom sústreďujú na správanie sa domácnosti v uvedenej situácii. Táto si môže zadovážiť také množstvo statkov, ktoré sa rovná ich ponuke, ale zároveň je nižšie ako dopyt po nich. Skutočný objem statkov je teda určený objemom ich ponuky. Formalizovaným spôsobom môžeme zapísať, že domácnosť maximalizuje svoju užitočnosť :

$$\max U = U(N, y, M/P) \quad (11)$$

pričom $y + wN + M'/P = y + M/P$ a zároveň $y^* = y_s$.

Domácnosti sú frustrované, pretože si nemôžu kúpiť toľko statkov, ako mali v úmysle. Môžu reagovať dvomi možnými spôsobmi. Buď budú akumulovať peniaze, ktoré nemôžu momentálne utrátiť; táto možnosť je v súlade s klasickou koncepciou vynútených úspor. Alebo – najmä v prípade, že sú ceny stanovené administratívnym spôsobom – znížia svoju ponuku práce. Barro a Grossman však predpokladajú, že keďže sú spotreba, úspory a voľný čas substituovateľnými statkami, domácnosti budú zrejme reagovať tak, že zvýšia svoje peňažné hotovosti a zároveň znížia svoju ponuku práce. V tomto prípade dochádza k paradoxnej situácii: vznik prebytočného dopytu po statkoch vedie k zníženiu ponuky práce, čo vyvolá zníženie ponuky statkov.

3. Benassyho prínos k rozvoju teórie ekonomickej nerovnováhy

Významný francúzsky ekonóm Jean-Pascal Benassy rozvíja teóriu ekonomickej nerovnováhy v smere budovania jej mikroekonomických základov. (Benassy, 1976). Presnejšie povedané, modifikuje čiastočne východiskové hypotézy Barrovho a Grossmanovho modelu. Pripomeňme, že v uvedenom modeli sa proces formovania skutočne ponúkaných a požadovaných množstiev skúmal za predpokladu existencie fixných cien. Tieto ceny však nie sú (a to aj napriek tomu, že sa neprispôsobujú okamžite) exogénnymi premennými.

V tejto súvislosti sa Benassy domnieva, že najrealistickejšou hypotézou je predpoklad nedokonalkej konkurencie, v rámci ktorej ekonomické subjekty stojace na jednej strane trhu (obvyčajne na strane ponuky) stanovujú ceny statkov. Ostatné ekonomické subjekty ich považujú za dané. Transakcie sa potom realizujú práve za tieto ceny.

Subjekt, ktorý stanovuje cenu, uskutočňuje transakcie a je tiež vystavený obmedzeniam. Avšak, na rozdiel od ostatných ekonomických subjektov, môže tieto obmedzenia modifikovať tým, že dokáže cenu ovplyvňovať. Benassy vo svojej analýze opisuje správanie sa i-tej firmy, ktorá ponúka statok X. Uvažovaná firma, namiesto toho, aby oznámila cenu a uspokojila sa s reakciou dopytu na ňu, môže sledovať cenovú politiku zameranú na zvyšovanie svojho zisku. Toto maximalizačné cielenie sa však uskutočňuje v podmienkach neistoty a nedokonalých informácií, takže analýza správania sa výrobcu sa musí opierať o pojem vnímanej krivky dopytu.

Vnímaná krivka dopytu vyjadruje závislosť medzi kvantitatívnym obmedzením, ktoré firma očakáva a cenou, ktorú stanovuje. Vyjadruje maximálne množstvo statku X, ktoré má firma v úmysle predáť, v závislosti od ceny, ktorú oznamuje.

V realite firma nepozná „skutočnú“ krivku dopytu. Vnímaná krivka dopytu je len akýmsi odhadom skutočnej krivky dopytu. Benassy ju definuje takto:

$$d_i'(p, h_i) \quad (12)$$

kde h_i predstavuje množinu parametrov, ktoré firma odhaduje na základe informácií, ktorými disponuje.

K tomu, aby sme odhadli priebeh krivky vnímaného dopytu, je nutné kvantifikovať parametre zahrnuté do veličiny h_i . Ak chceme vyjadriť dôsledky zmeny ceny na dopyt po statku, ktorý produkuje i -ta firma, tak treba brať do úvahy nielen vzťah medzi cenou p a cenami substitučných statkov, ale treba tiež predvídať, okrem iného, aj reakcie konkurentov v prípade zmeny ceny p . „Vývoj cien (a teda aj množstiev) závisí hlavne od tvaru kriviek vnímaného dopytu. Keďže tieto majú relatívne subjektívnu povahu (na rozdiel napríklad od technológie, ktorá predstavuje objektívne danú veličinu modelu), môžu nadobúdať veľmi rôznorodú podobu.“ (Benassy, 1976, s. 794).

Ak teda v priebehu daného obdobia i -ta firma stanoví cenu p' a pociťuje pri svojich predajoch obmedzenie d_i' , ktoré zodpovedá dopytu zo strany kupujúcich, potom uvedená dvojica hodnôt (p', d_i') určuje bod skutočnej krivky dopytu. Je však zrejmé, že aj keď dokážeme stanoviť príslušný bod na vnímanej krivke dopytu (bod A na obrázku 3), neplatí to už o jej elasticite, takže daným bodom môže prechádzať nekonečne veľa kriviek dopytu.

Obrázok 3

Vnímaná krivka dopytu

Zdroj: J.-P. Benassy: Macroéconomie et théorie du déséquilibre, Bordas, Paris 1984, str. 23

Ak teda chceme definovať vnímanú krivku dopytu, je potrebné odhadnúť množstvo parametrov h_i a to najmä na základe údajov o trhu z minulých období ako aj disponibilných informácií o správaní sa konkurentov. Táto úvaha privádza Benassyho k záveru, podľa ktorého len ťažko môžeme predpokladať, že poznáme skutočnú krivku dopytu. Voľbu ceny p bude preto firma uskutočňovať na základe tradičných pravidiel

nedokonalej konkurencie: pri maximalizácii svojho zisku bude firma brať do úvahy ceny a kvantitatívne obmedzenia, ktorým je vystavená na tých trhoch, kde nestanovuje ceny; na trhu statku X, kde určuje cenu, sa objem predajov bude rovnať množstvu, ktoré je dané vnímanou krivkou dopytu.

Benassy predpokladá, že cieľom firmy je maximalizácia zisku :

$$= R_i - C_i \quad (13)$$

kde: R_i sú celkové príjmy i-tej firmy

C_i sú celkové náklady i-tej firmy

pričom: $R_i = p \cdot x_i$, kde x_i je objem produkcie i-tej firmy a $C_i = C_i(x_i)$. Firma stanoví cenu p , pričom bude brať do úvahy maximálne možné objemy produkcie, dané vnímanou krivkou dopytu: $d_i'(p, h_i)$. Táto cena bude riešením nasledovnej úlohy:

$$\max R_i - C_i$$

$$x_i = d_i'(p, h_i)$$

Inými slovami, ak sa podnik správa racionálne, bude sa vždy nachádzať na vnímanej krivke dopytu a nie pod ňou, pretože inak by nemaximalizoval svoj zisk. Prirodzene, zvolená cena bude závisieť od odhadu parametrov h_i vnímanej krivky dopytu.

Na základe svojej analýzy prichádza Benassy k záveru, že výsledkom fungovania trhov je ich vzájomné zladenie a dosiahnutie kompatibility činností rôznych ekonomických subjektov. Ak sú skutočné ponuky a dopyty ako aj vnímané obmedzenia vzájomne kompatibilné a ak už firmy nemajú záujem meniť ceny, ktoré kontrolujú, dosiahne sa stav dočasnej krátkodobej rovnováhy. Pre túto situáciu je príznačná skutočnosť, že neexistuje žiadna tendencia k zmene a to aj napriek tomu, že na určitých trhoch existujú nerovnováhy medzi ponukou a dopytom. Nevychádza teda z tradičného pojmu rovnováhy a preto ju treba označovať pojmom newalrasovská rovnováha.²

4. Malinvaudova typológia stavov nezamestnanosti

Barro a Grossman vo svojom modeli analyzujú iba také situácie, keď existuje prebytočný dopyt alebo prebytočná ponuka na oboch trhoch. Ich analýza nie je teda úplná. Žiada si určité rozšírenie, ktoré by umožňovalo skúmať také stavy v ekonomike, keď existuje prebytočná ponuka na jednom trhu a zároveň prebytočný dopyt na inom trhu. A práve na túto úlohu sa podujal francúzsky ekonóm Edmond Malinvaud (Malinvaud, 1980).

Malinvaud vychádza vo svojej analýze z hypotézy existencie dvoch trhov (trh statkov a trh práce), pričom každý z nich môže byť v stave nerovnováhy. Potom môžu nastať štyri rôzne situácie (viď tabuľku 1).

2 Uvedený záver je v súlade s predchádzajúcimi analýzami. Špecifikum Benassyho analýzy tkvie v už zmienených východiskových predpokladoch analýzy, nie v jej záveroch.

Tabuľka 1

Malinvaudova typológia stavov nezamestnanosti

		TRH STATKOV	
		$S > D$	$S < D$
TRH PRÁCE	$S > D$	KEYNESOVSKÁ NEZAMESTNANOSŤ	KLASICKÁ NEZAMESTNANOSŤ
	$S < D$	PODSPOTREBA	POTLAČENÁ INFLÁCIA

Zdroj: vlastná tabuľka skonštruovaná podľa: Muet, P. A.: Théories et modèles de la macroéconomie, Dunod, Paris 1991, str. 172

Prvú z nich označuje pojmom keynesovská nezamestnanosť. Uvedená situácia sa vyznačuje prebytkom ponuky na oboch trhoch. Strana ponuky je teda vystavená obmedzeniam, zatiaľ čo strana dopytu určuje vymieňané množstvo. V tomto prípade sa zamýšľaný dopyt rovná dopytu efektívnemu alebo skutočnému.

Domácnosti sú vystavené obmedzeniam na trhu práce a firmy na trhu statkov. Bremono nerovnováh je teda rozložené tak na firmy (ktoré nemajú dostatočný odbyt pre svoju produkciu) ako aj na domácnosti (ktoré nenachádzajú dostatok pracovných príležitostí).

Druhú možnú situáciu Malinvaud nazval klasická nezamestnanosť. V tomto prípade sa, čo je paradoxné, prebytočný dopyt po statkoch spája s prebytočnou ponukou práce. K tejto situácii dochádza vtedy, keď úroveň miezd prekračuje svoju rovnovážnu hodnotu. Príliš vysoké mzdy stimulujú domácnosti k tomu, aby ponúkali viac práce ako chcú podniky použiť. Pre podniky sa zvýšená ponuka práce javí buď ako nerentabilná alebo jednoducho, nemajú dosť úspor k tomu, aby investovali a vytvorili nové pracovné miesta, zodpovedajúce štruktúre dopytu.

Uvedený typ nezamestnanosti dostal prívlastok „klasická“ preto, lebo v tomto prípade je nezamestnanosť zapríčinená vysokými mzdami. Tie majú dva dôsledky:

- nezamestnanosť na trhu práce
- a prebytočný dopyt po spotrebných statkoch.

Domácnosti sú vystavené obmedzeniam tak na trhu práce ako aj na trhu statkov, zatiaľ čo firmy nenarádzajú na žiadne obmedzenie.³

Tretí prípad dostal v Malinvaudovej terminológii označenie skrytá inflácia. Pre uvedený stav je príznačný všeobecný prebytok dopytu. archa nerovnováh tlačí teda na obidva ekonomické subjekty. Domácnosti sú vystavené obmedzeniam na trhu statkov (nemôžu si kúpiť tie statky, ktoré by chceli). Na povrchu skutočnosti nadobúda tento jav podobu všeobecného nedostatku, sprevádzaného čiernym trhom, podpultovým predajom a pod. Podniky zas pociujú obmedzenie na trhu práce (nemôžu si zabezpečiť, pri danej mzde, optimálny počet pracovníkov).⁴

Štvrtý prípad môžeme vymedziť ako podspotrebu a hromadenie zásob. Vyznačuje sa prebytkom ponuky na trhu statkov a súčasne prebytočným dopytom na trhu práce. Podniky sú teda vystavené obmedzeniam tak na trhu práce ako aj na trhu statkov, čo sa zdá byť nereálne. Prečo by podniky, konštatujúce prebytočnú ponuku statkov zvyšovali svoj dopyt na trhu práce? Východisko z tejto paradoxnej situácie nachádza Malinvaud v tom, že zavádza do analýzy predpoklad existencie zásob. To znamená, že podniky budú mať záujem najímať do práce dodatočných pracovníkov za účelom zvyšovania objemu produkcie určenej nie pre súčasný, ale pre budúci trh. V modeloch s fixnými cenami sa však táto situácia spravidla neskúma.

Predchádzajúca analýza umožňuje odhaliť dva hlavné prostriedky boja proti nezamestnanosti:

- reálna mzda
- vládne výdavky.

V situácii, keď strana ponuky určuje vymieňané množstvá, je agregátny dopyt obmedzený nedostatočnou agregátnou ponukou. Firmy považujú mzdy za príliš vysoké a ceny za príliš nízke. Ak by mzdy klesli, ziskovosť podnikov by vzrástla. Podniky by boli stimulované k zvyšovaniu objemu produkcie, a tým aj zamestnanosti. Tu sa uplatní hospodárska politika klasického typu.

V situácii, keď vymieňané množstvá určuje strana dopytu, je zase ponuka obmedzená nedostatočným dopytom. Vtedy vstupujeme do keynesovskej vízie fungovania ekonomiky. Zníženie reálnej mzdy nevedie k návratu do stavu rovnováhy, pretože vyvoláva rast obmedzenia, na ktoré naráža dopyt. Boj proti tomuto typu nezamestnanosti sa uskutočňuje rastom vládnych výdavkov, čo vedie k rastu objemu produkcie podnikov. Obrázok 4 umožňuje syntetickým spôsobom vyjadriť rôzne možné situácie. Stav podspotreby s hromadením zásob nie je na obrázku zachytený.

3 Francúzsko sa nachádzalo v situácii keynesovskej nezamestnanosti v polovici 60. rokov, kedy miera nezamestnanosti dosahovala hodnotu 2,25 %. Naproti tomu, v rokoch 1978–1985 sa výrobné kapacity v tejto krajine stávajú nepostačujúcimi k tomu, aby vytvorili dostatočný počet pracovných príležitostí. Pod tento stav sa podpísali jednak zastaralé výrobné zariadenia a tiež útlm viacerých sektorov. V uvedenom období sa nezamestnanosť vo Francúzsku vyšplhala na úroveň 8,3 % a podľa Malinvaudovej klasifikácie sa stáva klasickou.

4 Typickým príkladom skrytej inflácie z reality sú centrálné plánované ekonomiky socialistických krajín.

Obrázok 4

Syntetické vyjadrenie nerovnovážnych situácií

Zdroj: P.A. Muet: Théories et modèles de la macroéconomie, Dunod, Paris 1991, str. 177.

Syntetické vyjadrenie nerovnovážnych stavov ekonomiky je založené na vzájomnom vzáhu dvoch premenných veličín. Sú nimi vládne výdavky (G), ktoré predstavujú autonómny dopyt a úroveň reálnej mzdy (w/P). Východiskovú situáciu predstavuje taká kombinácia reálnej mzdovej sadzby $(w/P)_E$ a vládnych výdavkov (G_E), pri ktorej sú obidva trhy v rovnováhe. Ak je autonómny dopyt príliš nízky (čiže ak $G < G_E$), potom sa jedná o keynesovskú nezamestnanosť. V prípade, že je reálna mzdová sadzba vyššia ako jej rovnovážna úroveň – t.j. $w/P > (w/P)_E$ – ide o klasickú nezamestnanosť. Ak je však reálna mzdová sadzba nižšia ako rovnovážna a súčasne je autonómny dopyt vyšší ako je jeho rovnovážna úroveň, potom sa budú prejavovať inflačné tlaky.

Prvý kvadrant na obrázku 4 zodpovedá stavu čistej keynesovskej nezamestnanosti, druhý kvadrant potlačenej inflácii, tretí kvadrant klasickej nezamestnanosti. Štvrtý kvadrant treba rozdeliť na dve časti: v prvej z nich, označenej ako IV. KEY je dominantná keynesovská nezamestnanosť, zatiaľ čo v druhej, označenej ako IV. KLAS má nezamestnanosť najmä klasickú povahu.

Z obrázku je možné vyčítať aj príslušné druhy hospodárskych politik, ktoré budú účinné v boji proti tomu-ktorému typu nezamestnanosti. Nech už vyjdeme z ktoréhokoľvek bodu na obrázku 4, vždy dokážeme nájsť také kombinácie reálnej mzdovej sadzby a vládnych výdavkov, ktoré nás priblížia k želanému stavu, v ktorom sú obidva trhy v rovnováhe.

V tejto súvislosti celkom logicky vyvstáva otázka „spružnenia“ mzdových sadzieb. Jej bližšie objasnenie si vyžaduje znovu pripomenúť, že predstavitelia teórie newalrasovskej rovnováhy ponímajú ekonomické nerovnováhy ako najbežnejšie sa

vyskytujúci stav. V tomto zmysle ich nie je možné úplne odstrániť. Avšak, keďže tento stav je vyvolaný nedostatočnými, prípadne chybnými informáciami subjektov, potom štát môže prostredníctvom svojej hospodárskej politiky do určitej miery „posunúť existujúce obmedzenia“ (Boissieu, 1980, str. 294). „Štát musí zabezpečiť zber a spracovanie informácií, ako aj ich odovzdávanie jednotkám na nižších úrovniach riadenia s cieľom dosiahnuť plnú zamestnanosť.“ (Géledan, 1988, str.213).

Štát môže posunúť existujúce obmedzenia aj pomocou tradičných nástrojov cenovej, dôchodkovej a fiškálnej politiky. Existenciu nerovnováh zapríčiňujú, ako sme už spomenuli v úvodnej časti tohto článku, príliš dlhé lehoty prispôsobenia cien. Preto mnohé hospodárskopolitické opatrenia, ktoré navrhujú zástancovia teórie nerovnováh, sú zamerané na zabezpečenie väčšej flexibility cien.

Flexibilitu cien možno dosiahnuť napríklad vhodnou protimonopolnou politikou. Podstatné v tejto súvislosti je, aby zmeny cien boli dostatočne veľké na to, aby ekonomické subjekty mohli jasne rozlíšiť pohyb relatívnych cien od pohybu cien absolútnych.

Keďže mzda je tiež cenou (práce), je nevyhnutné zabezpečiť aj flexibilitu miezd. Problém však spočíva nielen vo výbere vhodnej zmeny mzdovej sadzby, ale najmä v tom, aby sa zmena mzdy uskutočnila v tom istom čase, keď boli vyprodukované príslušné množstvá statkov.

5. Záver

Cieľom článku nebola deskripcia všetkých modelov ekonomickej nerovnováh. (Vzhľadom na ich značné množstvo by to ani na takomto malom priestore nebolo možné uskutočniť). Išlo v ňom skôr o upriamenie pozornosti na tie modely, ktoré znamenali jej istý posun či rozvinutie, čo umožnilo, podľa nás, načrtnúť základné kontúry istého smeru ekonomického myslenia, ktorý má, a právom, svoje miesto v makroekonomickej teórii.

Preto sme, celkom logicky, začali Patinkinovou analýzou. Jej význam vidíme najmä v tom, že upozornila na slabiny modelu IS-LM ešte v čase, keď tento predstavoval pomerne široký konsenzus v makroekonomickej teórii.

Clowerov model má, v porovnaní s Patinkinovou analýzou, všeobecnejší charakter: domácnosti môžu byť vystavené obmedzeniam tak na trhu statkov a služieb, ako aj na trhu práce. Možno preto hovoriť o efektívnej ponuke, v tom zmysle, ako sa hovorí o efektívnom dopyte.

Pokiaľ ide o prínos Barra a Grossmana, tento vidíme v prvom rade v ich dôkazoch, že prístupy Patinkina a Clowera sú komplementárne. Okrem toho vo svojom modeli ozrejmili také situácie, v ktorých existuje prebytočný dopyt súčasne na oboch trhoch (t.j. tak na trhu statkov a služieb ako aj na trhu práce). Barro a Grossman modifikujú východiskový postulát Patinkinovej analýzy. Dokazujú, že vznik prebytočnej ponuky statkov modifikuje premenné veličiny funkcie dopytu po práci, zatiaľ čo Patinkin ostal v tomto bode svojej analýzy na polceste.

Spoločný prínos analýz Patinkina, Clowera, Barra a Grossmana treba vidieť v tom, že spočybnil vzťah medzi reálnou mzdovou sadzbou a zamestnanosťou. V modeloch

neoklasicko-keynesovskej syntézy sa totiž reálna mzdová sadzba vždy rovná hraničnej produktivite práce. Zamestnanosť teda nemožno zvýšiť žiadnou hospodárskou politikou bez súčasného zníženia reálnej mzdovej sadzby. Z toho vyplýval celkom logicky záver, že charakter reálnej mzdovej sadzby je proticyklický. Barro a Grossman však dokazujú, že ak sa trh statkov a služieb nachádza v stave nerovnováhy, alebo ak sa na trhu práce objaví prebytočná ponuka, potom sa hraničná produktivita práce nerovná reálnej mzde, ale je vyššia. Reálna mzdová sadzba sa teda správa procyklicky, čo je v súlade s empirickými faktami.

Malinvaud dopĺňa Barrov a Grossmanov model v tom zmysle, že analyzuje aj také situácie v ekonomike, kedy existuje na jednom trhu prebytočný dopyt a súčasne na druhom trhu prebytočná ponuka. Jeho typológia stavov nezamestnanosti posúva teóriu ekonomickej nerovnováhy opäť vpred a to najmä záverom, ktorý z tejto typológie priamo vyplýva: základným predpokladom obnovy narušenej rovnováhy je správne diagnostikovanie daného stavu ekonomiky. Chyba v jeho hodnotení by totiž viedla k prijímaniu takých hospodársko-politických opatrení, ktoré by znamenali prehĺbenie existujúcich nerovnováh.

Okrem toho Malinvaud dokazuje, že v podmienkach trhovej ekonomiky nemôže byť žiaden z uvedených typov nezamestnanosti trvalým javom. Ak by sme napríklad považovali za východiskovú situáciu klasickú nezamestnanosť, tak táto sa bude v priebehu určitého času (bez zásahov štátu) transformovať na keynesovský typ nezamestnanosti a to v dôsledku tlaku vyvíjaného na agregátny dopyt. Pokiaľ ide o keynesovskú nezamestnanosť, ani táto neplodí žiaden mechanizmus automatického obnovovania makroekonomickej rovnováhy. Je však generátorom potenciálnej klasickej nezamestnanosti. Nedostatočná úroveň investícií vytvára totiž postupne situáciu, v ktorej už nebude pre podnikateľov rentabilné reagovať na prírastok agregátneho dopytu.

Ďalší francúzski ekonómovia, najmä Ch. De Boissieu, A. d'Autume, D. Taddei sa snažia presunúť záujem výskumu teórie nerovnováhy viac do oblasti hospodársko-politických odporúčaní. Upozorňujú na to, že hospodárska politika musí predovšetkým strážiť, aby nerovnováhy neprekračovali určité limity. Zdôrazňujú tiež skutočnosť, že v 90. rokoch 20. storočia sa v ekonomicky vyspelých európskych krajinách stávajú svedkami trvalej koexistencie oboch typov nerovnováh v rôznych sektoroch a na rôznych trhoch. Dominique Taddei definoval tento stav ako zmiešanú nezamestnanosť (Taddei, 1996). Ide o to, že v niektorých sektoroch ekonomiky chýbajú odbytiská, zatiaľ čo v iných je síce dopyt po ich produkcii dostatočný, výrobcovia však nie sú stimulovaní k výrobe produkcie, ktorá by bola stratová. Uvedená situácia privádza predstaviteľov teórie ekonomickej nerovnováhy k záveru, že namiesto globálnych hospodárskych politík konjunkturálneho typu by sa mali skôr realizovať selektívne sektorové hospodárske politiky. Taký sektor, v ktorom sa prejavuje nedostatočný odbyt, by mal dostávať verejné objednávky. Naproti tomu v iných sektoroch, v ktorých sú rentabilné kapacity nepostačujúce, by bola efektívna skôr politika znižovania daňového zaťaženia a zrážok do sociálnych fondov.

Po ratifikácii Maastrichtskej zmluvy sa možnosť použitia viacerých tradičných nástrojov boja proti nezamestnanosti s a ťuže, prípadne sa stáva úplne nemožným.

V novom spoločensko-ekonomickom kontexte nadobúda čoraz väčší význam pojem konkurencieschopnosť. Tá má zabrániť zvyšovaniu miery nezamestnanosti. Bolo teda nutné teoreticky zdôvodniť voľbu štrukturálnych politík.⁵

Pod tlakom uvedených okolností sa teória ekonomickej nerovnováhy dostáva do úzadia. Napriek tomu jej však nemožno uprieť, že počas svojho vývoja priniesla do analýzy nezamestnanosti určité zaujímavé momenty: obmedzenia, relatívna rigidita miezd, efekty prelievania a napokon zdôvodnenie existencie nedobrovoľnej nezamestnanosti. Vďaka týmto svojim prínosom prispela k zrodu novej keynesovskej ekonómie.

Literatúra

- BARRO, R. J.; GROSSMAN, H. I. 1971. A General Disequilibrium Model of Income and Employment. *The American Economic Review*, 1971, roč. 61, č. 1, s. 82-93.
- BENASSY, J.-P. 1976. Théorie du déséquilibre et fondements micro-économiques de la macroéconomie. *Revue économique*, 1976, č. 5, s. 755-804.
- BENASSY, J.-P. 1984. *Macroéconomie et théorie du déséquilibre*. Paris : Dunod, 1984.
- BOISSIEU, CH., DE 1980. *Principes de la politique économique*. Economica, Paris 1980.
- CLOWER, R. W. 1965. The Keynesian Counter-Revolution: A Theoretical Appraisal, in HAHN, F.; BRECHLING, F. (ed.): *The Theory of Interest Rates*. London : Macmillan, 1965.
- FELDERER, B.; HOMBURG, S. 1995. *Makroekonomika a nová makroekonomika*. Bratislava : Elita, 1995.
- GÉLEDAN, A. 1988. *Histoire des pensées économiques*. Paris : Sirey, 1988.
- LEIJONHUFVUD, A. 1968. *On Keynesian Economics and the Economics of Keynes*. New York, London and Toronto : Oxford University Press, 1968.
- MALINVAUD, E. 1980. *Réexamen de la théorie du chômage*. Paris : Calman-Lévy Ed., 1980.
- MALINVAUD, E. 1991. *Voies de la recherche macroéconomique*. Paris : Ed. Odile Jacob, 1991.
- MUET, P. A. 1991. *Théories et modèles de la macroéconomie*. Paris : Dunod, 1991.
- PATINKIN, D. 1965. *Money, Interest and Prices*. New York : Harper and Row Publishers, 1965.
- PŘÍVAROVÁ, M. 1995. Teória ekonomickej nerovnováhy. *Politická ekonomie*. 1995, roč. 43, č. 3, s. 394-400.
- PŘÍVAROVÁ, M. 1996. Théorie du déséquilibre: une analyse du chômage. *Les cahiers de recherche*. 1996, ESCP Paris, s. 1-20.
- PŘÍVAROVÁ, M. 2001. *Rovnováha a nerovnováha v ekonomickej teórii*. Bratislava : IURA EDITION, 2001.
- PŘÍVAROVÁ, M. 2003. Nezamestnanosť v teórii ekonomickej nerovnováhy. *Ekonomika a spoločnosť*. 2003, č. 2, s. 131-139.
- PŘÍVAROVÁ, M. 2004. Situácia na trhu práce vo Francúzsku z pohľadu teórie ekonomickej nerovnováhy, *Ekonomické rozhľady*. 2004, č. 4, s. 414-419.
- STANKIEWICZ, F. 1984. *Economie du chômage et de l'emploi*. Paris : Cujas, 1984.
- TADDEI, D. 1998. *Le temps de l'emploi*. Paris : Hachette, 1988.
- TADDEI, D. 1996. *Des machines et des hommes*. Paris : Documentation française, 1996.
- WALRAS, L. 1988. *Éléments d'économie politique pure*. Paris : Economica, 1988.

5 Podrobne sa tejto problematike venujeme (vrátane analýzy číselných údajov) v článku: Přívarová, M.: Situácia na trhu práce vo Francúzsku z pohľadu teórie ekonomickej nerovnováhy. *Ekonomické rozhľady* 4/2004.

DEVELOPMENT OF THE THEORY OF ECONOMIC DISEQUILIBRIUM AND ITS PLACE IN THE SYSTEM OF MACROECONOMIC THEORIES

Magdaléna Přívarová, University of Economics, Dolnozemská cesta 1, SK – 852 35, Bratislava, Slovakia (magda.privarova@euba.sk).

Abstract

D. Patinkin and R.W. Clower belong to the first critics of the model IS-LM, and they have revealed its theoretical weaknesses. It was in the half of the sixties of the 20 century, i. e. at the time when there was nobody to make the effectiveness of the Keynes's policies dubious. These analyses have become a starting point of the theory of economic disequilibrium. It has reached its full development as late as in the seventies and eighties of the 20 century, especially in France. The research programme of the theory of economic disequilibrium is carried out by searching the microeconomic basic points of the Keynes macroeconomics. This proves, that although in the real economic life an economic subject tries to reach the optimum, he/she is forced to choose a solution which is not an optimum one. The fact that some economic subjects are subject to limitations has very important macroeconomic consequences, unemployment being one of them. The theory of economic disequilibrium brings some interesting facts into the analysis of recent unemployment. They are such facts as limitations, relative rigidity of wages, spill-over effect and finally reasoning the existence of involuntary unemployment. Due to these contributions it helped the creation of the new Keynes economy.

Keywords

Equilibrium with limitations, spill-over effect, dual decision-making, typology of the kinds of unemployment, mixed unemployment, tâtonnement.

JEL Classification

B23, D43, D59